חיים של יצירה

תל אביב של מטה: תערוכת ציורי בתי הכנסת הנטושים של שכונת נווה צדק שבתל אביב

משה ניסנבוים

ידידיה איש שלום, צייר ומעצב פנים יליד ירושלים, יוצר ומתגורר כיום בשכונת נווה צדק שבתל אביב. הוא למד אומנות במוזאון ישראל בירושלים ואצל מגוון אומנים, והיום הוא עוסק בציור ורישום במגוון טכניקות, בעיצוב ידני בכל מיני חומרים, בגגרות ובמסגרות וגם בקליגרפיה ובכתיבת סת"ם. בשנתיים האחרונות הוא הציג את סדרת ציורי 'תל אביב של מטה', והיא זכתה לתגובות רבות ולשבחים.

מתי התחלת לצייר?

"כבר כשהייתי ילד קטן ציירתי על פתקי הטלפון שיועדו להשארת הודעות. סבא שלי, אברהם איש שלום ז"ל, צייר למגירה באופן בלתי רגיל. אני לא אשכח זמנים מיוחדים שישבנו לצייר יחד, וממנו קיבלתי את ההכוונה הראשונית. כשהייתי בגן הגננת שלי הפנתה את תשומת ליבם של הורי לצורה שבה ציירתי גזע של עץ דקל לפרטי פרטים והמליצה על פיתוח היכולת הזו. מדהים עד כמה חשובה תשומת לב של גננת.

"בכיתה א' התחלתי ללמוד בשיעור אומנות פרטי, וממנו המשכתי לחוג נוער במוזאון ישראל. בכיתה ו' המורה בחוג המליצה לי לעבור ללמוד ציור בסטודיו של ציירים בוגרים, והייתי ילד יחיד בקבוצה הבוגרת. התערוכה הראשונה שלי הייתה בבר המצווה, בבית הוריי.

"במהלך השירות הצבאי נפצעתי קשה, והציור הפך למרכיב מרכזי בתהליך השיקום הממושך. מהישיבה והשירות המשכתי לתואר ראשון בעיצוב במקביל להמשך לימוד ציור ועיסוק בו. אחרי הלימודים עבדתי שלוש וחצי שנים מרתקות ומעשירות במשרד אדריכלות של מבני ציבור, עד שעזבתי אותו והקמתי סטודיו עצמאי שבו אני משלב בין תחומי האומנות והעיצוב".

איך מחליטים מה לצייר?

"ההחלטה שונה ממקרה למקרה. בסדרת הציורים 'תל אביב של מטה', שציירתי והצגתי בשנים האחרונות, החלטתי על רוב הציורים ברגע, תוך כדי שיטוט בשכונות הוותיקות של העיר. פעם מבנה בעל מראה מיוחד ומסקרן תפס אותי, ופעם שילוב מיוחד שקורה בפינת רחוב כזו או אחרת. מעניינים אותי מאוד חיבורים בין עולמות תוכן ואסתטיקה, ומצאתי את זה בהרבה מאותן פינות רחוב: חיבור בין ישן לחדש, בין מסורת עתיקה לחדשנות, בין עושר לעוני, בין ראוותנות לצניעות ועוד.

"במהלך השירות הצבאי נפצעתי קשה, והציור הפך למרכיב מרכזי בתהליך השיקום הממושך"

"בפעמים אחרות רק במהלך הציור או אחריו התוודעתי לסיפורים מעניינים על מקומות ובתים שציירתי, ולפעמים הסקרנות הובילה אותי לפינות קסם, למבנים נטושים מוזנחים או מסוכנים שרבים מאיתנו חולפים על פניהם מבלי להבחין בקיומם.

"יש גם פעמים שהבחירה מודעת יותר ומכוונת מלכתחילה ומבקשת להפנות זרקור ולהביע אמירה. לדוגמה, ציירתי את בית העצמאות בשדרות רוטשילד, שבו הכריז בן־גוריון על הקמת המדינה, שכבר שנים אחדות עומד מוקף פיגומים בשיפוץ יסודי ומתמשך שנתקע שוב ושוב בשל היעדר תקציב".

איך החלטת על יצירת סדרה של ציורי תל אביב?

"הרעיון לצייר את העיר עלה כבר בפרויקט שעשיתי בלימודים לתואר. כמו בכל שנה הסמסטר התחיל בסמוך לפרשת נח, וסיפור מגדל בבל ליווה אותי כשחיפשתי השראה לפרויקט אישי. בשנת 2016 הייתה תל אביב של אז, כמעט כמו היום, שקועה מלמטה בחפירות הרכבת הקלה ומלמעלה במרוץ לחידוש שכונות ולבניית מגדלים נוצצים למשרדים ולחברות היי־טק, זאת בזמן שפועלים צונחים אל מותם בהיעדר נהלים מתאימים ופיקוח, ועוברי האורח ברחוב שקועים ביידים וממהרים לעוד פגישה.

"המחשבות על הפער בין העיר של מעלה לעיר של מטה המשיכו והתגבשו כשעברתי לשכונת נווה צדק. עם הזמן שמתי לב שהשכונה משנה את פניה. יש מבנים שזוכים לשימור ראוי, ואחרים – לפינוי והריסה בקצב מהיר. תושבים מקומיים עוזבים, וחלק מהבתים הפשוטים מחליפות וילות יוקרה. באופק נשקפים עוד ועוד מגדלים, ובקצה השכונה סמל אדריכלי, מגדל שלום מאיר, אותו מגדל שהיה בבנייתו בשנות השישים גורד השחקים הראשון בתל אביב, אבל לצורך הקמתו הרסו

"אלו אותם בתי כנסת שהתפללו בהם מייסדי העיר ותושביה הראשונים, ובהם הרב קוק, שגם הוא התגורר בשכונה, וגם ביתו עומד נטוש ומתפורר וללא שום שלט הסבר"

את גימנסיה הרצלייה ההיסטורית. חלפו כמעט שני עשורים עד שהוקמה המועצה לשימור אתרים ובחרה בחזית הגימנסיה לסמל שלה לזכר הטעות שבהריסת המבנה ההיסטורי".

ספר על חוויות מעניינות שחוויית במהלך הציורים של הרחובות או בתי הכנסת.

"שתי חוויות מעניינות ומורכבות הותירו בי רושם עז בשני בתי כנסת שציירתי בשכונת נווה צדק. לשניהם אי אפשר להיכנס היום, כי הם גודרו ונחסמו, אבל כשהגעתי אליהם הכניסה הייתה פרוצה אך מאתגרת. נחשפתי בליבה של תל אביב למראות שהזכירו לי במובן תמונות מזמנים אחרים. האחד נשרף לפני שנים ועומד בשיממונו, חסר גג, נטוש ומוזנח, והשני גם הוא ננטש לפני יותר משלושים שנה והוא הולך ומתפורר. מצאתי בו מראה קשה של מיטות הומלסים ובקבוקי אלכוהול לצד ספרי תלמוד וסידורים זרוקים על הרצפה, לוחות הנצחה, ספסלים מפורקים ותיבות צדקה זרוקות. מעבר לעקיצות המשונות ולריח הטחב חריף, יצאתי משם בתחושות קשות על אותה הזנחה שקורית בלב העיר העברית.

"אלו אותם בתי כנסת שהתפללו בהם מייסדי העיר ותושביה הראשונים, ובהם הרב קוק, שגם הוא התגורר בשכונה, וגם ביתו עומד נטוש ומתפורר וללא שום שלט הסבר, אף שנרכש לפני שנים אחדות. יצא לי גם להשתתף בתכנון בתי כנסת בערי המרכז, וקשה לראות במרחק לא־רב בתי כנסת עומדים עזובים ומתפוררים. נושא שימור המבנים יקר לליבי, והוא הולך ומתפתח, אבל יש לנו עוד דרך רבה לעבור בנוגע לאבני היסוד של התרבות והשורשים שלנו כאן".

אילו תגובות אתה מקבל על התערוכות שאתה מציג?

"בחול המועד סוכות האחרון פתחתי תערוכת יחיד בתיאטרון ירושלים, בביאנלה של ירושלים. זה היה ערב מאוד מיוחד ומרגש, אבל שלושה ימים לאחר מכן פרצה המלחמה באותה שבת נוראה. כולנו נכנסנו לתקופה קשה ועצובה, שלצערנו אנו עוד בעיצומה. האורות שעל התערוכה כבו לחודש, וגם כשהיא חזרה להציג היו מעט מבקרים ואירועי תרבות מוגבלים בצל מלחמה. גם אני נמנעתי אז מלהגיע אליה, וחשתי ניכור וחוסר משמעות בעיסוק בתערוכות ובאומנות בתקופה שכזו.

"כשהחלטתי להגיע ולבקר שוב בתערוכה הירושלמית, מצאתי בספר המבקרים תגובה שריגשה אותי מאוד והחזירה לי מעט אוויר למפרשים. זו הייתה התגובה הראשונה שנכתבה לאחר פרוץ המלחמה, והיא הייתה של תושב קיבוץ זיקים שבעוטף עזה, שכתב בפשטות: 'הצייר המוכשר, תיארת יפה מקומות יפים בעיר שבה נולדתי בשנת 1936'. הבנתי אז את כוחה של היצירה, שנתנה מעט נחת ורגע של שקט ובריחה למציאות אחרת, לאדם מבוגר שראה זוועות זה עתה. זה כוחה של אומנות, וזה בין היתר מה שמניע אותי בתהליך היצירה".

מכללה ירושלים
איכות תורנית-אקדמית-חינוכית

קצר ואיכותי

קיצרנו את הלימודים ושמרנו על האיכות

תואר ראשון בשלוש שנים בלבד!

25% פחות בשכר לימוד

אפשר להצטרף גם בשנה ב'

תואר ראשון ושני ב- 4 שנים

מתחילים לעבוד בשנה ג

מעונות חינם שנה א'

מלגת לימודים

בריכה בקמפוס

ארוחה ב-10 ₪

שילוב מדרשה

לפרטים והרשמה: 02-6750724 053-8254356

רח' ברוך דובדבני 36, ירושלים rishum-jer@michlalah.edu